

—**У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 8. МАРТА 1884.**—

ГОДИНА IX.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 27.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свака о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. — Претплатна се шаље администрацији „Позоришта“, у матичном ставу, у Новоме Саду.

ДРАМСКО ПЕСНИШТВО УОПШТЕ.

(Свршетак).

Врете драмског песништва.

Драма се дели по главним својим врстама на: а, *трагедију*; б, *комедију*; в, *глуму*; г, *оперу*.

a.) Трагедија.

Трагедија је грчка реч и значи „јаракачка песма“, а тако је названа с тога, што се о Баховим славама „јарац“ довео на дар песнику, који би том пригодом саставио најбољу озбиљну глуму (трагедију), или глумцу, који би је највећије приказао. Она се иначе зове сада и „жалосна игра.“

За трагедију се захтева важна и збљска радња, где се боре мисли и жеље (страсти); захтевају се јаки карактери, полет у мислима и узвишен говор. Да је што важно, мора нам се чинити да је истинито, јер ми маримо само за такве ствари, које као истините извиру из карактера и прилика. Трагички јунак мора трагички страдати, па и понајвише у борби пронасти. Трагичко је страдање поглавито *дужевно*, а ако је уза њу и телесног страдања, то је само узгредна ствар. Тим, што јунак тежи, да снагом свога карактера савлада страдање, настаје *трагички патос*, који гледаоца јако дира у срце.

То страдање настаје у *трагичком сукобу*, т. ј. у отпору, што га јунак нахида у својим тежњама, у борби са злом срећом (удесом, судбином). Страдање и борба потребна је по са-мој природи ствари, ако ће да се докучи какав велики напредак у животу људском, да се изврши каква велика мисао. За то у тој борби мора јунак и да страда, па и погине, јер велике ствари ишту и големе јуначке жртве.

У сукобу је *трагичка кривица јунака*.

Та кривица може бити истинита, т. ј. може бити доиста зло дело, а може бити и нешто, што се чини нашим очима да је врлина. И добро дело постаје кривицом, како јунак ради њега мора да страда и пропадне. Али трагички јунак не сме бити ни *сасвим крив* ни *сасвим невин*, јер ми као људи не можемо сажаљавати посве неваљалог човека и окорелог грешника, а грозити се морамо на такву злу коб, која сатире посве невиног, морамо посумњати о разумном светском поретку.

За стару трагедију бијаше свеједно: свршила се радња по јунака сртно или несретно. У новије време је трагедија са веселим свршетком назvana *глума* (глумска игра). Новија драма узима кашто у трагедију и веселе карактере и догађаје, како би мало ублажила трагички осећај, па као засладила грчину туге.

б.) Комедија.

Комедија је такођер грчка реч, коју неки доводе од „коме (село)“, а неки од „комос (весели ваход)“, и значи шаљиву и поругљиву песму, коју Грци певаху о Баховим славама по селима. Али се садашња комедија разликује од старе, јер је од ње народнија и самосталнија.

Комедија је весела глума и противна трагедији. Трагедија нам показује човека у његовој снази и величини, а комедија у његовој слабости и нишавилу. Овде се уместо силних сукоба страсти збивају борбе у погрешним мислима. Комедија уместо да потреса и уздизже душу, ваља да весели срца људска. Али комедија треба у исти мах да нас, исмејавајући слабости људске, уздигне изнад њих, па тако нас песничком шалом развесели и у срце дирне.

Њен је посао дакле, не само да нас наводи на смеј, него и да нам владање чисти и по-правља.

По свом смеру и изради комедије су различите. Главне су им врсте ове:

сплеткарска комедија, у којој су поглавито општроумни заплети и досетљиви разговор а свршетак за слушаоце повољан;

конзервациона — описује нам прилике финијег друштва, те је у њој и финија иронија уместо општог исмевања;

карактерска — описује карактер какав је по себи и према друштву, тако, да се све око њега обреје само за то, да се његова ћуд изнесе на видик. Такве су комедије на пр. „Сиплом болесник“, „Претворица (Tartuffe)“ „Тврдица“;

породична — у којој се приказује каква породица, како живи за себе и сртна је у свом домаћем животу напрема друштву, са којим се не слаже или је у неком сукобу.

Разма тога су јој незнатније врсте *лакридија*, *пошалица*, где је стало до смеја а не до какве више тежње, па се не марп ни за то да се што чини да је истина; *пародија* или *травестија* (извртање или прерушивање), где се трагичка и озбиљна ствар изврће у шалу или лакридију.

в.) Глума.

Глума је или драма у ужем смислу средине између трагедије и комедије. Са трагедијом се слаже у том, што као и она хоће да покрене осећај, и што јој је ствар знаменита, а са комедијом, што се као и ова увек сртно свршује. И у глуми нам се приказује важна радња и знатни карактери, и ту нам се сило заноси душа лепотом и силом идеја, само што заплет не долази од главне особе него од спољашњих незгода, више по смишљеним прили-

кама него по моралној потреби, у којој се јавља трагичка снага.

И глума треба да нас забави и зачуди, па то бива у толико приличније и згодније, колико то песник уме да изврши на простији и племенитији начин; не тежећи за тим, да му се посао само напречац и овлаш допадне. И случај може да покрене радњу у глуми, само онда не треба да се ствар чини неистинита.

Мелодрама се зове глума, кад су јој градиво, карактеристика и догађаји ванредни, чудновати и фантастички, па је с њом здружене лепа и брза сценерија и музика. У таквој глуми, која се не слаже са законима естетике, Французи су највећији.

У главном подудара се са мелодрамом и *драматисана гатка*.

г.) Опера.

Опера је у пространом смислу драмски песнички умотвор уз музiku, а иначе је, кад је мања, попевна игра. Она је дакле лирско-драмска певанија, а радња јој је трагичка, озбиљна или комичка, уз то понајвише романтичка, па је чврсто спојена са музиком, дражећи њом и песмом људски осећај и поправљајући га. Музика пак, као тајанствен говор душевног живота, ваља да више загрева и распаљује осећај него мисли, тако, да човек више осећа него мисли. То исто вреди и за *балет*, који је с њом често спојен.

Опере су према свом градиву, изради и величини: *озбиљне* или *велике*, које су налик на трагедије; *комичке*, налик на комедије; *оперете*, или *попевне игре* (у ужем смислу), које се од озбиљне комичке опере разликују што су простије и мање; *водевиле* (*Vaudeville*, народна попевна игра); *интермеџо*, који се игра посред каквог главног једног, или између два парчета, са којима није ни у каквој унутрашњој свези.

ЛИСТИЋИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.
(Млетачки трговац. Позоришна игра у 5 чи-
нова, од В. Шекспира, превео Јован Петровић,
за српску позорницу уредио А. Хаџић.) Прика-
зана 1. марта о. г. — Г. Тоша Јовановић, реди-

тељ краљевског српског народног позоришта у Београду као гост у улози Шајлока.

„Млетачки трговац“ управо је шаљива игра, ма да нам се приказује на први поглед као по-
зоришна, т. ј. као тајка, у којој озбиљни тре-

нуци владају, те прете, да целом току радње свој карактер наметну. Озбиљност лежи у писменоме уговору између Антонија и Шајлока, у ком се овоме даје право, да ономе из тела му исече фунту меса, у случају ако на термин не би могао исплатити меницу. Та озбиљност долази до врхунца у 4. чину, у судници. Али велики песник одузео је жаоку тој озбиљности већ тиме, што Порцију и Нерију изводи у мушким, адвокатском оделу, те тако целој појави даје благу превлаку комичне ситуације, која нам не дозвољава, да баш у самом врхунцу озбиљности верујемо у битност њену. Особе у самој глуми могу ту озбиљност озбиљно и схватити, али гледаоци то не могу никако, а у том баш и лежи она велика досетка Шекспирова, која нам износи озбиљну и шаљиву страну у организованом сплету. Та већ сам услов у уговору — фунта меса — не може се баш озбиљно узети, и једини је Шајлок, доцније, да боме, и остала особе, које су га са свим озбиљно схватиле.

Не можемо на ино, а да не изразимо нашу жалост, што је 5. чин изнесен прилично ампутиран; особито нас је жао прве појаве у њему, у којој се на мио и песнички начин износи љубавни одношaj између Ђесике и Лоренца, оно слатко, заљубљено гукање исплетено меким, миљокрвним задиркивањем.

Али део „Млетачки трговац“, ако је по себи и дело, о ком се у свако доба даје говорити, не може нас у овај мах тако занимати, као што нас занима приказивач главне улоге, улоге Шајлока, г. Тота Јовановић.

Ако и не мислимо већ овом приликом да кажемо све оно, што се у нама рађало, будило и на послетку до потпуног облика дошло, — јер хоћемо то после целог гостовања уваженог уметника тог да чинимо — ипак нам ваља већ сад да изнесемо не мњење, већ саму слику о Јовановићевом „Шајлоку“, о конкретној фигури на позорници, о оличеном апстрактуму.

„Три хиљаде дуката — добро“, прве су речи Шајлкове, и „молим, дозволите ми да се удалим; није ми добро, пошљите ми писмено а ја ћу га потписати“, последње су му речи. Колико мржње и колико љубави, колико страсти и колико полуствљивости, колико осветљивости и колико очајања, колико задовољења и колико разуверења не лежи између те две изреке! И сву ту голему скалу, која лежи између тих изрека, час у дур-у, час у мол-у, изражава Шајлок било маскирано, било из дубљине срца свог.... али не, то је био Тота Јовановић, који је Шајлока приказао. Оно потмуло очајање што га спонада кад од Тубала дознаје, да не може никако доћи до своје ћерке и својих дуката, како ли се претвара у гнусно радовање, кад од

истог Тубала дознаје, да су Антонијеве лађе пропале, те да овај неће моћи на време исплатити меницу, и да ће он моћи тако до словца да изнуди нечовечни уговор свој. Како ли се изражава та нагла промена његовог осећања, час горе, час доле, у лицу, у гласу, у кретању му! Па тек у судници! Од лаганог, неповерљивог ступања му, од мирног, јогунастог придржавања свога права и писмена, од задовољног ускука: „Данило! Мудри, праведни судија!“, од оштрења ножа и трзања кантара, од зверског покрета у тренутку кад му судија право даје, од изненадне примедбе судијине, која му право износи са другог гледишта, од сумњичења, па на послетку до уверења, да судија говори на основу закона, од постепеног попуштања, лавирања, па све до грозног за њега разуверења о праву свом, — колико нијансе, модулације, промене, пластике није нам велики српски уметник изнео на видику!

Његова мимика, од нехатног покрета прстију му па до оног развитка, кад му је цело тело у акцији, савршена је и свагда је пластичан израз унутрашњег му догађаја; али никако наметњив, претеран израз, нити непотпун, недовршен, већ увек према ситуацији и дијекцији, као у складном певању пратилац секондо према вођи примо.

Остали приказивачи били су као што треба на свом месту.

Своје речи хоћу да завршим изреком једног великане. Као што се дало предвидити, у публици је и нехотице постало питање: Ко је извренији, Ружић или Јовановић? Гете је рекао, кад је дочуо да се Немци о том гложе, ко је већи песник, он или Шпилер, ово: „Die Deutschen sollten sich freuen, zwei solche Kerle zu besitzen, wie wir sind, und nicht darüber streiten, wer der grössere sei.“

M. С—h.

П О З О Р И Џ Т Е .

* (Хрватско народно позориште и загребачка криптика.) Читамо у „Viencu“: „Нар. Нов.“ пишу о представи опере „Ернани“ овако: „У опште говорећи тако шкандалозне представе није било од памтивека. Оркестар и збор надтицали су се у нескладу и у дисонанцији. Г. Верина био је скроз индиспониран. Г. Веспасијани, макар изврсно при гласу, дистонирао је као за опкладу.“

Скоро тако исто говоре о тој представи „Agrar-Zeitung“ и „Pozor“ а „Sloboda“ напротив пише: „Опера „Ернани“ отпевана је веома добро. Одјавна ипак чули у нашем позоришту бољега склада међу зборовима и првим сплама. Г. Веспасијани надкрило је самог себе у трећем чину.“

Рецензент „Viencia“ није био у позоришту, па за то и не може да рекне, ко има право.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

27. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТИПЛАТИ 19.

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 8. МАРТА 1884.

ПРВИ ПУТ:

УДАДБА ПО МОРАЊУ.

СЛИКА ИЗ ЖИВОТА У 5 ЧИНОВА, С ПЕВАЊЕМ, НАПИСАО КОСТА РАДУЛОВИЋ.

О С О Б Е :

Михаило плем. Рогић, обрштар у миру	Лукић.
Милан, његов син, хусарски потпоручик	Динић.
Арса Јагић, трговац	Милосављевић.
Владимир, његов син	Ружић.
Милана, владимирова жена, рогићева кћи	М. Рајковићка.
Павле Јуришић, надзорник раденика	И. Станојевић.
Стана, његова жена	Ј. Добриновићка.
Мара, њихова посвојкиња	Т. Лукићка.
Војин, њихов син, раденик	Барбарић.
Пахомије Диндуловић, парох	Суботић.
Јован }	Љ. Станојевић.
Митар } слуге код Јагића	Марковић.
Драгутин }	Рамић.
Васа, слуга код Рогића	Ђурђевић.

Више раденика. — 1. 2. и 3. чин збива се на добру Јагићевом, 4. чин у дворани код Рогића,
5. чин опет код Јагића.

У суботу 10. марта први пут: „ФУРШАМБОЛОВИ“. Позоришна игра у 5 чинова, написао
Емил Оже, превео Бранко Мушички.

Улазнице се могу добити у писарници позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5 после
подне, а у вече на каси.

Болује: П. Добриновић.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.